

לשוננו לעם

עורכים: ע' איתן ומ' מדן

מתוך

כרך כח, תשל"ז

האקדמיה ללשון העברית
מוגן בזכויות יוצרים

הערות

ד. רובם פכולם

ביטוי זה, שרבים (כגון י' תשבי במבוא ל"פרקי זוהר") משתמשים בו במובן של "כמעט פולם", נשתבש לענ"ד משימוש המקורי. במקורו משמעו ברור מאוד: בהלכות מסוימות נידון רובו של בית-דין או של ציבור או של גוף. כאילו הוא פולו (הוריות ג, ע"ב, חולין ע ע"א ועוד), ושיעורו של הביטוי: רובו הוא כמו פולו. אך מה טעם לביטוי זה במובן "כמעט פולם"?

ה. הלכה למעשה

"העזרה הופעלה הלכה למעשה"; "הדבר יתבצע הלכה למעשה". נראה לי, כי בניב זה המלה הלכה לא רק מיותרת היא, אלא גם משובשת. במקור מובנו של הביטוי הוא: מלמדים את האדם, איך יעשה — כמעשה שהיה ברב המנונא, שאמר לו רבא "אייתי לי תפילין" (=הבא לי תפילין), והוא מצאן "בין כר לכסת", והסיק מכאן, שתכלית שליחותו הייתה "לאגמורן הלכה למעשה", וכפי שפירש רש"י שם (ברכות כד ע"א): "מה שצינני להביאם לו לא עשה אלא ללמדני הלכה לעשות מעשה פשמואל". ורשב"ם הסביר במפורש (בבא בתרא קלו ע"ב): "הלכה למעשה, כלומר: כן הלכה, לך ועשה כן; אי נמי שיאמרו לו הלכה פד לעשות מעשה". ועוד בשני מקומות מפרש רש"י: "הלכה למעשה — להורית על המעשה" (עבודה זרה עד ע"א); "ללמוד תורה מפם היאך תעשו (סנהדרין יא ע"א). אבל בביטוי השגור, כעין אלה שהבאתי בראש ההערה, מה ל"הלכה" כאן?

ו. "יצאו לו מניטין"

בכל חכמי הלשון והספרות שבארצנו איני מפיר אלא אחד¹, שמשמש

1. [יש עוד מלבדו. — המערכת.]

בביטוי זה פהלכה, היינו בלשון יחיד, והוא דוב סדן. האחרים — עד כמה שידוע לי — אם בספרים, אם בעיתונים, אם בנאומים, משתמשים כאן בלשון רבים: "יצאו לו מוניטין". ולמה לשון יחיד הוא פהלכה? שכן נאמר מפורש: "יצא לו מוניטון (בראשית רבה לט, טז), ועוד חמש פעמים באותה פסקה, וכולן בלשון יחיד.

תגובות

"פְּרָשָׁה"

למאמרו של מ' בר-אשר (קונטרס ר"ע, עמ' 273)

הצורה פְּרָשָׁה בפ"א שואית הזפירה לי, ששמעתי הרבה פעמים אמי מורתי תחי' מכנה בדיוק כך (בדיבור איטלקי) מכתב ארוך ביותר; משפחתה משפחה ספרדית ממרפז איטליה. גם ד"ר יהונתן פראטו (בנו של הרב דוד פראטו ז"ל, שהיה רב ראשי באלכסנדריה של מצרים וברומא) סיפר לי, שבביתו היו קוראים "פְּרָשָׁה" לסדרה השבועית בתורה.

גד בן-עמי צרפתי

"הרף עין"

להערתו של נ' מארק (קונטרס רס"ט, עמ' 268) רצוי לציין לצד האטימולוגי של צירוף זה לדברי ז' בן-חיים, ספר שמואל ייבין, ירושלים תש"ל, עמ' 428, ולדבריי ב"לשוננו" ל"ח, עמ' 56-57.

שלמה מורג

לשם-הפעולה עם השלמת "את-"

למאמרי, "לשוננו לעם", קונטרס ר"ע, עמ' 291

הניקוד שבמובאה מדברי יל"ג "וגם אז לא קצפתי עליו
על בְּקָרְתוֹ אֶת שִׁירִי" איננו בהוצאת איגרות יל"ג, הנזכרת בסוף
המובאה. שם המלה בקרתו אינה מנוקדת. והעירני מר אבא
בנדויד: "יתכן שבדברי יל"ג מהדהדים דברי הפסוק "בְּבִקְרַת
רָעָה עָדְרוּ" (יחז' לד, יב), הנמצאים גם בפיוט "ונתנה חֲקִי".
ר' מירקין